

RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY

Spiridion Wukadinovič. Germanista vedoucím technické knihovny

Spiridion Wukadinovič. A Germanist as the Head of the Technical Library

Mgr. Karolína Kalecká, Ph.D. /

Národní technická knihovna (National Library of Technology), Technická 2710/6, 160 80 Praha 6

RESUMÉ: Studie představuje Spiridiona Wukadinoviče, známého především pro jeho literárněhistorickou činnost, jako vedoucího knihovny pražských vysokých škol technických. Soustřeďuje se zejména na dva aspekty jeho tamní kariéry – svěbytný způsob, jímž se v pozici vedoucího knihovny ocitl, a potíže, jímž byl jako takový nucen věnovat pozornost. Zatímco v prvním se zřetelně odrážely napjaté vztahy mezi Čechy a Němci, druhý aspekt souvisel především s prostorovými dispozicemi knihovny a nevhodným uspořádáním fondu. Wukadinovič byl odhodlaný knihovnu reformovat, kvůli nedostatku finančních prostředků ale mohl své záměry uskutečnit pouze v omezené míře. Jeho návrhy a stížnosti podávají barvitě svědectví o pracovním životě knihovníků v posledních letech před první světovou válkou.

KLÍČOVÁ SLOVA: Spiridion Wukadinovič, knihovna vysokých škol technických, knihovnictví, Česká vysoká škola technická v Praze, Německá vysoká škola technická v Praze, Veřejná a univerzitní knihovna v Praze

SUMMARY: This study shows Spiridion Wukadinovič, renowned for his works in history of literature, as the head of the library of the technical universities in Prague. It follows primarily two aspects of his career in the aforementioned institution – an unusual way of obtaining the position and troubles calling for his attention. The first of them clearly reflects the national struggles between Czechs and Germans, whereas the second was caused mainly by the space limitations and inappropriate organization of the library collection. Wukadinovič was determined to reform the library, but because of insufficient funding, he was able to carry out his ideas only in a limited scope. However, his proposals and complaints reveal interesting facts of the working life of the librarians in the last years preceding the World War I.

KEYWORDS: Spiridion Wukadinovič, library of the technical universities, librarianship, Czech Technical University in Prague, German Technical University in Prague, Public and University Library in Prague

Úvod

Spiridion Wukadinović (1870–1938) byl ve své době uznávaným překladatelem a oblíbeným vysokoškolským profesorem. Svým současníkům byl znám především díky tomu, že předobraz dějiště Goetheho *Novely* našel v Podkrušnohoří, a ceněny byly i jeho publikace o díle Heinricha von Kleist.¹ Mezi nimi byly i *Kleist-Studien*, jejichž nejdůležitější část představoval – alespoň dle názoru tehdejších profesorů Filozofické fakulty pražské Německé Karlo-Fedinandovy univerzity – text věnovaný nedokončenému dramatu Robert Guiskard.² Wukadinovičovi tato publikace, vydaná roku 1904, posloužila jako habilitační spis, a tak mu pomohla vydat se na akademickou dráhu, která jej krátce před vypuknutím první světové války zavedla až na krakovskou univerzitu. Tam působil jako profesor pro německou řeč a literaturu až do konce září 1932, kdy se v atmosféře rostoucího polsko-německého napětí znelibil polským autoritám.³ Svůj profesní život ovšem začal jako knihovník a i v tomto oboru zanechal významnou stopu. Shodou okolností se totiž právě on – germanista – stal prvním vedoucím společné knihovny pražských vysokých škol technických, který měl již při převzetí úřadu mnohaleté zkušenosti s prací ve velké knihovně. Je proto škoda, že jako její historická osobnost byl zatím spíše přehlížen.⁴

Tato studie se pokouší nastínit ty nejpálčivější problémy, jež dělaly vrásky na čele jak Wukadinovičovi jako vedoucímu technické knihovny⁵, tak všem ostatním, kdo s ní v posledních letech před první světovou válkou měli cokoliv společného, a doplnit obraz života tohoto významného polského germanisty. Jejím hlavním cílem není nic menšího než připomenout, že i za knihovnickými katalogy se může skrývat velmi barvitá, přestože na první pohled stěží viditelná, minulost.

Cesta do technické knihovny

Spiridion Wukadinović se narodil 7. března 1870 ve Vídni, jeho otec – též Spiridion – měl srbské předky a býval důstojníkem v rakouské armádě, matka byla Polka. Základní školu i gymnázium navštěvoval v Opavě, a než roku 1889 na pražské německé univerzitě zahájil svá studia germanistiky a anglistiky, absolvoval vojenskou službu jako jednorozhodný dobrovolník. Po dvou semestrech strávených v Berlíně ukončil své vysokoškolské vzdělání na univerzitě ve Štýrském Hradci, kde promoval v červenci 1894. Prvního května 1895 začal pracovat v univerzitní knihovně tamtéž,⁶ očividně se ale nejednalo o zaměstnání, s nímž by byl zcela spokojený, neboť na podzim 1897 se na vlastní žádost nechal přeložit do pražské

1 Viz např. KUKULA, *Erinnerungen eines Bibliothekars*, 1925, s. 175, nebo *Von der deutschen Universität. Prager Tagblatt*, 2. 5. 1914, s. 2.

2 FF NU, L 57 No. 585 ex 1906, zpráva pro profesorský sbor, 3. 12. 1906. Autory tohoto posudku, kteří Wukadinoviče označili za světybného literárního historika těšícího se nemalému uznání, byli Adolf Hauffen, Karl von Kraus a August Sauer.

3 Příčinou aféry bylo nepochopení Wukadinovičovy přednášky zaměřené na protipolské motivy v Goetheově díle. Podrobně k Wukadinovičově činnosti v meziválečných letech viz PUDŁOCKI, *English and German Studies at the Jagiellonian University*, 2018, s. 326–332.

4 Stručné zmínky o něm viz např. ONDRÁŠKOVÁ, *Vývoj knihoven na ČVUT*, 1969, s. 67; SCHENK, *Die technische Hochschule in Prag und Ihre Bibliothek*, 1977, s. 30–31; SOŠKOVÁ, *Státní technická knihovna*, 2004, s. 71.

5 Technická knihovna byla běžným krátkým dobovým označením používaným v češtině i němčině. Přitom je těžké říci, zda dotčená knihovna za monarchie vůbec měla nějaký oficiální název – pokud jím bylo „Knihovna c. k. vysokých škol technických v Praze“, jak stojí na jejím vlastnickém razítku, pak jej nerespektoval ani knihovní řád, ani instrukce pro vedoucího, ani jmenovací dekrety zaměstnanců. Namísto oficiálního označení přednosta je v této studii ze stylistických důvodů používáno tehdy též běžné slovo vedoucí, popřípadě správce.

6 MKV/R – personální spisy vysokoškolských učitelů, 5 – Prag Philosophie (Wukadinović, ka. 120), Nr. 11308 ex 1907, *Curriculum Vitae*, nedatováno, patrně červen/červenec 1904; KŁANSKA, *Spiridion Wukadinović*, 2000, s. 216; PUDŁOCKI, *English and German Studies at the Jagiellonian University*, 2018, s. 326.

Veřejné a univerzitní knihovny. Roku 1900 se oženil s jistou Annou Novákovou, údajně skvělou houslistkou, a hned následujícího roku se jim narodila dcera Draga.⁷ Pracovně se, přinejmenším na přelomu století, Wukadinovič věnoval zejména katalogizaci,⁸ souběžně ale pokračoval ve svém literárněhistorickém výzkumu, a zatímco profesuru nabízenou univerzitou v Bělehradě odmítl, začal se na jaře 1904 ucházet o docenturu na filozofické fakultě pražské německé univerzity. Oznámení o úspěšném zakončení habilitačního procesu⁹ jej zastihlo již na novém pracovišti – knihovně společné oběma pražským vysokým školám technickým, české a německé.

Ta sídlila v Husově ulici, v budově německé techniky, a po přelomu století začínala mít potíže s personálem, neboť Vojtěch Valenta, který ji spravoval od 26. října 1873, podal v červenci 1906 žádost o penzionování. Kurátoři, kteří byli za technickou knihovnu spoluzodpovědní¹⁰ – v té době se jednalo o profesora fyziky na české technice Václava Felixe a profesora matematiky na německé technice Antona Grünwalda –, se téměř okamžitě pokusili opatřit za něj náhradu v univerzitní knihovně. Již dříve jednali s jejím vedoucím, Richardem Kukulou, a nyní se začali energicky domáhat Wukadinoviče, jehož jim Kukula doporučil.¹¹ Zkušeného knihovníka, který by mohl okamžitě převzít vedení technické knihovny, v Praze stěží mohli nalézt kdekoliv jinde. V technické knihovně sice bylo systemizované ještě jedno úřednické, praktikantské místo,¹² ale na Wilhelma Kosche, jenž je tehdy zastával, jako na Valentova nástupce nikdo ani nepomyslel.

Celá záležitost sice nebyla tak horká, jak se zpočátku zdálo, protože Valenta svou žádost o odchod do výslužby záhy vzal zpět, jenomže tak jako tak bylo zřejmé, že vzhledem ke svému pokročilému věku – narodil se 18. března 1833 – a křehké tělesné konstituci je již sotva schopen svůj úřad plnohodnotně vykonávat.¹³ Když pak Kosch k poslednímu září 1906 odešel z rakouských státních služeb,¹⁴ museli kurátoři konstatovat, že knihovna se ocitá ve velkém nebezpečí, neboť „jak ukazují zkušenosti získané při minulých konkur-

7 KĽAŇSKA, Spiridion Wukadinovič, 2000, s. 216; VUK, Spisy číslované, Z. 1044 ex 1897, Místodržitelství v Praze (dále jen Místodržitelství) Kukulovi, 11. 11. 1897.

8 PM 1891–1900, 6/1/12 (ka. 2235) Nr. 7324 ex 1900, Kukula Ministerstvu kultu a vyučování [MKV], 4. 4. 1900.

9 Za soukromého docenta pro novější německou řeč a literaturu byl připuštěn 5. dubna 1907 (respektive o měsíc později, po napravení formální chyby). FF NU, L 57 No. 1243 ex 1904, Wukadinovič filozofické fakultě německé univerzity, 1. 7. 1904; tamtéž, No. 1376, MKV filozofické fakultě německé univerzity, 13. 5. 1907. Soukromí docenti nebyli za své přednášky placeni.

10 Dle tehdy platné instrukce byl vedoucí knihovny „podřízen ve směru administrativním c. k. místodržitelství, ve směru vědeckém kuratoriu, zvolenému oběma sbory profesorskými c. k. vysokých škol technických pro obstarávání záležitostí knihovny, a má podání svoje[,] jež týkají se vědeckého řízení vůbec, jakož i řádu knihovny, řízení na kuratoriu knihovny, podání k místodržitelství však, na ně přímo“. ČM 1901–1910, 27/16/12-d (ka. 7612) Nr. 289207 ex 1905, *Instrukce [sic] pro přednostu knihovny obou c. k. vysokých škol technických v Praze*, verze schválená v listopadu 1905.

11 ČM 1901–1910, 27/16/10-d (ka. 7611) Nr. 235219 ex 1906, Felix Místodržitelství, 19. 9. 1906; tamtéž, Nr. 243877 ex 1906, Coudenhove MKV, 17. 10. 1906; ČM 1856–1883, 27/15/3 (ka. 1058) Nr. 63645 ex 1875, zpráva kuratoria knihovny, 1. 10. 1875; VUK, Spisy číslované, Z. 1097 ex 1906, Tille Kukulovi, 23. 7. 1906. K jednáním (zřejmě ústním) mezi kurátory a Kukulou muselo dojít poté, co Valenta v únoru 1905 oznámil, že začátkem příštího školního či kalendářního roku zamýšlí odejít do penze (viz ČM 1901–1910, 27/16/10-d [ka. 7611] Nr. 43102 ex 1905), ale dříve než kurátoři 21. července 1906 přišli do univerzitní knihovny, neboť tehdy se již dožadovali konkrétně Wukadinoviče a Kukula přítomen nebyl. Richard Kukula (1857–1927) řídil univerzitní knihovnu v letech 1897–1918.

12 A sice od 1. ledna 1901, poprvé ale bylo obsazeno až na druhý pokus; úspěšným žadatelem byl Hertvík Jarník (1877–1938), který nastoupil v květnu 1902, jen aby již k 1. únoru 1904 změnil působíště. Jeho nástupce, Wilhelm Kosch (1879–1960), byl též vybrán až na druhý pokus; jmenován byl 29. března 1905. ČM 1901–1910, 27/16/1-d (ka. 7611) Nr. 133299 ex 1901, Coudenhove MKV, 27. 7. 1901; tamtéž, 94367 ex 1903, Valenta Místodržitelství v Praze, 2. 5. 1903; ČM 1901–1910, 27/16/10-d (ka. 7611) Nr. 20185 ex 1904, Valenta Místodržitelství, 27. 1. 1904; tamtéž, Nr. 79567 ex 1905, Hartl Coudenhovemu, 29. 3. 1905.

13 Tamtéž, Nr. 243877 ex 1906, Coudenhove MKV, 17. 10. 1906. Valenta zemřel 24. 7. 1918.

14 Tamtéž, Nr. 296020 ex 1906, Marchet Místodržitelství, 18. 11. 1906.

sech, není snadno nalézt kandidáta, který by vyhovoval všem požadavkům“.¹⁵ Nejenže Valenta mohl kupříkladu onemocnět, ale práce v knihovně bylo pro jediného úředníka příliš. Proto kuratorium věřilo, že by měl mít k ruce někoho „mladšího, svěžího, a přece dosti zkušeného a s knihovnou obeznámeného, aby mohl v nutném případě okamžitě převzít vedení“. Jinými slovy trvalo na tom, aby Wukadinovič do služby v technické knihovně co nejdříve nastoupil.¹⁶

Nebylo to prvně, co rektoráty vysokých škol technických či Místodržitelství v Praze doufaly pro technickou knihovnu získat některého z univerzitních knihovníků – však o Valentově odchodu do penze se spekulovalo už roky – a co v této souvislosti padlo právě Wukadinovičovo jméno, ovšem až tentokrát byla jejich žádost vyslyšena.¹⁷

Stalo se tak i díky souhlasnému stanovisku Kukuly, který se ale nerozhodoval s lehkým srdcem. Sám neměl úředníky na rozdávání a práce na novém lístkovém katalogu univerzitní knihovny dle jeho názoru sotva snesly zdržení, takže si kladl podmínky. „Zdejší úřednictvo by z tohoto zamýšleného přidělení Dr. Wukadinoviče něco mělo jen tehdy, kdyby se Dr. Wukadinovič v dohledné době stal definitivním skriptorem¹⁸ knihovny vysokých škol technických,“ protože tím by se v univerzitní knihovně uvolnilo místo a mladší úředníci by hned měli lepší vyhlídky na služební postup.¹⁹ Žádal tedy, aby ruku v ruce s přidělením Wukadinoviče technické knihovně šla žádost o penzionování Valenty.²⁰ Místodržitelství, druhá instituce spoluzodpovědná za technickou knihovnu, vzalo tento návrh za svůj, a tak jí byl Wukadinovič od 1. ledna 1907 přidělen.²¹ Pravda, bylo to na dobu neurčitou, ale Valentovi očividně bylo jasně naznačeno, že už se s ním nepočítá, takže slíbil požádat ještě v prosinci 1906 o odchod do penze.²²

Pro samotného Wukadinoviče nebyla změna působiště žádným překvapením. Kurátoři technické knihovny s ním celou záležitost probrali osobně už v červenci toho roku a již tehdy prohlásili, že jsou připraveni jej navrhnout Valentovým nástupcem.²³ Nová práce se mu patrně nepříčila a ani představa, že by se mohl stát, alespoň do určité míry, svým vlastním pánem, mu jistě nebyla proti mysli, neboť když byl na uprázdněné místo po Valentovi v srpnu 1907 vypsán konkurs,²⁴ požádal o ně. Sice mu konkurovali dva jeho kolegové z univerzitní knihovny, ale Kukulovými slovy se Wukadinovič „jako nejstarší, nejeenergičtější z kandidátů, který také zcela ovládá obě zemské řeči²⁵ slovem i písmem“,

15 Obsazování jakéhokoliv úřednického místa v technické knihovně bylo už tak poměrně složitým procesem, jelikož přihlášky do konkursu se scházely na Místodržitelství, to je dávalo k dispozici kuratoriu, které vhodné kandidáty doporučilo profesorským sborům obou škol, ty je každý sám za sebe projednaly a svá usnesení předkládaly opět Místodržitelství, jež je vyhodnotilo a celou záležitost předalo k vyřízení Ministerstvu kultu a vyučování do Vídně. PM 1901–1910, 6/2/56–1 (ka. 3504) Nr. 8271 ex 1909, *Beilagebogen 1*, nedatováno.

16 ČM 1901–1910, 27/16/10-d (ka. 7611) Nr. 235219 ex 1906, Felix Místodržitelství, 19. 9. 1906.

17 K tomu viz např. MKV/R, 7 F C1 – Prag (ka. 334), Nr. 14134 ex 1902, nebo ČM 1901–1910, 27/16/10-d (ka. 7611) Nr. 27201 ex 1904.

18 Jednalo se o úřednickou, specificky knihovnickou hodnost v říjnu 1911 přejmenovanou na „bibliotekář I. třídy“. V případě technické knihovny, kde byl skriptor nejvýše postaveným úředníkem, šlo o synonymum pro vedoucího.

19 Kukula totiž věřil, že vyhlídkou služebního postupu je nejnázne motivuje k práci. PM 1891–1900, 6/1/12 (ka. 2235) Nr. 7324 ex 1900, Kukula MKV, 4. 4. 1900.

20 VUK, Spisy číslované, Z. 1235 ex 1906, Kukula Místodržitelství, 2. 10. 1906.

21 ČM 1901–1910, 27/16/10-d (ka. 7611) Nr. 243877 ex 1906, Coudenhove MKV, 17. 10. 1906; VUK, Spisy číslované, Z. 1526 ex 1906, Kukula technické knihovně, 17. 12. 1906.

22 ČM 1901–1910, 27/16/10-d (ka. 7611) Nr. 296020 ex 1906, Marchet Místodržitelství, 18. 11. 1906 (včetně poznámky na rubu).

23 VUK, Spisy číslované, Z. 1097 ex 1906, Tille Kukulovi, 23. 7. 1906.

24 PM 1901–1910, 6/2/56–1 (ka. 3504) Nr. 8271 ex 1909, *Beilagebogen 2*, nedatováno.

25 Tedy češtinu a němčinu. O rovnosti zemských jazyků hovořil již základní zákon z roku 1867 a úředníci technické knihovny, která sloužila dvěma národnostně vymezeným školám, zkrátka museli být schopni jednat jak s Čechy, tak s Němci v jejich vlastním jazyce.

zdál dané pozice hoden více než kterýkoliv z nich.²⁶ Profesorské sbory obou vysokých škol technických si podle očekávání vybraly právě jeho²⁷ – ovšem Wukadinovič, v té době již prozatímní vedoucí technické knihovny, všem zúčastněným udělal čáru přes rozpočet, když v dubnu 1908 svou žádost stáhl.²⁸

Sice neuvedl žádný konkrétní důvod, místodržitelští úředníci se ale domnívali, že jím byla rozepře s rektorem německé techniky, profesorem mechanické technologie Karlem Mikolaschekem²⁹ – buď se nepohodli v některé správní otázce, nebo se mohlo jednat o podobný incident, jaký Wukadinovič později popsal těmito slovy: „Brzy po převzetí úředních záležitostí jsem kvůli několika sešitům jednoho časopisu učinil výtku jednomu zdejšímu profesorovi, který je měl již vícero let u sebe, takže časopis nemohl být svázán. Sluha přinesl mé vlastnoruční, velmi zdvořile formulované psaní profesorovi na katedru a před všemi asistenty, laboranty atd. dostal odpověď: ‚Řekněte knihovníkovi, že je to drzost a že jestli sem ještě jednou přijdete, vyhodím Vás!‘ Mohl jsem... odpovědět žalobou kvůli urážce úřední cti, ale pochopitelně jsem se něčím takovým nechtěl uvést.“³⁰

Bylo tedy nutné porozhlédnout se po jiném vedoucím, jenomže, jak trefně shrnul Kukula, „druhý oběma profesorským sborům [tak] vítaný kandidát jako Dr. Wukadinovič, který, pocházející ze srbské krve, je soukromým docentem na německé univerzitě a má českou manželku, jejíž příbuzenstvo sahá až do profesorského sboru c. k. České vysoké školy technické, už není.“³¹ Wukadinovič se pro tuto funkci totiž hodil nejen proto, že byl zkušeným knihovníkem, ale také pro svou povahu, již byla cizí „každá agresivní národní politika“.³²

Vztahy mezi Českou a Německou vysokou školou technickou nikdy nebyly ideální. Vzájemnou řevnivost mezi oběma institucemi a nevráživost mezi jejich studenty pomáhaly rozdmýchat zpravidla neúspěšné snahy politiků nasměrovat soužití Čechů s Němci do těch kolejí, které v jejich představách vedly k víceméně bezproblémovému fungování státu.³³ Pravda, nařízení z dubna 1897, která češtinu ustanovila úředním jazykem vnitřní služby mnoha odvětví státní správy v Čechách a po řadě státních zaměstnanců vyžadovala znalost obou zemských řečí, byla motivována spíše snahou předsedy vlády Kazimierze hraběte Badeniho získat podporu českých poslanců než čímkoliv jiným, přesto je lze považovat za jeden z nejlepších příkladů. Frustraci Němců

26 VUK, Spisy číslované, Z. 1045, Kukula Místodržitelství, 19. 9. 1907. O místo vedoucího technické knihovny se zajímalo celkem šest uchazečů, jen ti z řad univerzitních knihovníků (mimo Wukadinoviče Zdeněk Tobolka [1874–1951] a Ivan Žmavc [1871–1956]) ale měli knihovnickou praxi.

27 Ale až poté, co se němečtí profesori přesvědčili, že Wukadinovič nestojí za stížností rektorátu české techniky na stavební úpravy v knihovně (k těm níže). ČM 1901–1910, 27/16/10-d (ka. 7611) Nr. 67138 ex 1908, *Bericht der Kommission, betreffend die Besetzung der Skriptostelle*, 15. 1. 1908.

28 Tamtéž, Nr. 243877 ex 1906, Coudenhove MKV, 17. 10. 1906; tamtéž, Nr. 67138 ex 1908, zpráva kuratoria knihovny, 6. 11. 1907; PM 1901–1910, 6/2/56–1 (ka. 3504) Nr. 8271 ex 1909, *Beilagebogen 2*, nedatováno. I kdyby ale Wukadinovič svou žádost nestáhl, nebyli by spokojeni všichni. Profesorský sbor německé techniky mezitím totiž navrhl rozdělení společné knihovny a v jeho řadách převládalo přesvědčení, že by bylo lepší, aby prozatím zůstala bez vedoucího – mj. proto, že jeho jmenování by mohlo, přinejmenším symbolicky, potvrdit její jednotu. ČM 1901–1910, 27/16/10-d (ka. 7611) Nr. 67138 ex 1908, Mikolaschek Místodržitelství, 17. 3. 1908.

29 Tamtéž, Coudenhove MKV, 8. 4. 1909 (jedná se o vyškrtnutou pasáž); MKV/R, 7 F B2 – Prag (ka. 334), Nr. 15333 ex 1908, Wukadinovič MKV, 10. 4. 1908.

30 ČM 1901–1910, 27/16/25-d (ka. 7612) Nr. 90179 ex 1910, *Die Bibliothek der k. k. technischen Hochschulen... Vorschläge*, duben 1910. Zmíněná urážka byla trestná podle § 312 trestního zákoníku.

31 PM 1901–1910, 6/2/56–1 (ka. 3504) Nro. 8271 ex 1909, Kukula MKV, 17. 3. 1909.

32 MKV/R, 7 F B2a – Prag (ka. 334), Nr. 14120 ex 1910, interní shrnutí.

33 K tomu viz LOMIČ a HORSKÁ, *Dějiny Českého vysokého učení technického 1/2*, 1979, s. 274–275.

tehdy ještě posílily výsledky březnových voleb, v nichž uspěli Slované,³⁴ a atmosféra v Praze byla kvůli tomu natolik rozjitřená, že „český hovor v místnostech polytechnické knihovny platil za provokaci, a konečně došla nesnášenlivost některých německých posluchačů tak daleko, že student česky mluvící byl vyháněn, ba na zdraví ohrožován“.³⁵ V dubnu 1904 bylo několika posluchačům České vysoké školy technické s barety na hlavě (tehdy byly odznakem českých studentů) zabráněno vstoupit do budovy německé techniky, kde byla knihovna umístěna, a to i násilím.³⁶ Místodržitelští úředníci tedy měli o důvod více přemýšlet o zaměstnancích knihovny i z národnostního hlediska, k čemuž dostali příležitost ještě téhož roku, když bylo podruhé obsazováno místo praktikanta. Dospěli k závěru, že jelikož Valenta je Čech, „bylo by vhodné jmenovat 2. úředníkem uchazeče německé národnosti.“³⁷ Důvody byly pravděpodobně spíše symbolické než praktické. Pokud si obě vysoké školy technické, česká i německá, byly rovny, pak měli Češi i Němci spravovat společnou knihovnu stejnou měrou, a mimoto jistě nebyla ojedinělá představa, že knihovnici by mohli nějakým způsobem protežovat ty uživatele knihovny, kteří byli jejich národnosti, a diskriminovat druhé. Wukadinovič to ostatně potvrdil, když napsal, že „téměř každý vstupuje do knihovny jako do nepřátelského tábora. V každém nepřijemném opatření vedoucího je, ať už z německé, nebo z české strany, spatřován akt národní předpojatosti,“ a jakákoliv drobnost se přihodila, stěžovali si studenti „ne u vedoucího knihovny, jako jinak všude, nýbrž rovnou u rektora, nebo dokonce na nějakém shromáždění techniků.“³⁸ V takových poměrech musel být národnostně víceméně neutrální vedoucí knihovny požehnaním.³⁹

Zprvu se ale nezdál bezpodmínečně nutným. I profesorský sbor německé techniky si byl očividně vědom, že – opět Kukulovými slovy – „při specifických pražských poměrech připadá pro obsazení toho místa v úvahu jedině úředník c. k. [univerzitní] knihovny, protože vskutku jen tito znají poměry a bezmála jen oni ovládají obě zemské řeči“.⁴⁰ Vážní zájemci z jejich řad byli i při opakovaně vypsáném konkursu jen dva, z nichž Slovinec Ivan Žmavc se jevil méně kvalifikovaným, a zprvu to vypadalo, že profesorské sbory obou technických škol by se mohly shodnout na druhém, politicky angažovaném Zdeňkovi Tobolkovi. Když ale deník *Bohemia* veřejnosti připomněl, že na nepolitickou pozici vedoucího technické knihovny je Tobolka zcela nevhodným kandidátem,⁴¹ přestali jej i němečtí profesori považovat za jednoznačně přijatelného. Nakonec o něm ale ani nehlasovali – k osobě nového správce knihovny se odmítli být jen vyjádřit, protože jeho

34 OKEY, *The Habsburg Monarchy*, 2001, s. 306–307. Zmíněná Badeniho nařízení neplatila ještě ani rok, když byla nahrazena měkčí normou, a nařízení ze 14. října 1899 věci vrátilo do stavu před jejich vyhlášením.

35 ČM 1884–1900, 27/16/2-b (ka. 3689) Nr. 48531 ex 1898, Spolek posluchačů inženýrství Coudenhovemu, 21. 3. 1898.

36 Zatímco se hledalo řešení, zůstala knihovna na pokyn místodržitele na několik hodin uzavřena – rektorát české techniky to ovšem považoval za svévoli svého německého protějšku. Výsledkem byl zákaz vstupu do knihovny s odznakem jakéhokoliv spolku. ČM 1901–1910, 27/16/13-d (ka. 7612) Nr. 97516 ex 1904, Slavík Místodržitelství, 29. 4. 1904, a Coudenhove MKV, 7. 10. 1904.

37 ČM 1901–1910, 27/16/10-d (ka. 7611) Nr. 222318 ex 1904, Coudenhove MKV, 29. 10. 1904. Když bylo o několik let později zvažováno systemizování dalšího praktikantského místa, zdálo se vhodné vzít ohled na obě národnosti, tak aby jedním praktikantem byl Čech a druhým Němec. Tamtéž, Nr. 167081 ex 1910, Coudenhove MKV, 15. 7. 1910. Podobně též PM 1901–1910, 6/2/56–1 (ka. 3504) Nr. 8271 ex 1909, Coudenhove MKV, 8. 4. 1909.

38 ČM 1901–1910, 27/16/25-d (ka. 7612) Nr. 90179 ex 1910, *Die Bibliothek der k. k. technischen Hochschulen... Vorschläge*, duben 1910.

39 Wukadinovič v tomto směru očekávání možná opravdu alespoň částečně naplnil, protože (ovšem opět jeho vlastními slovy) „poměry se v poslední době poněkud zlepšily (typicky právě tam, kde správa knihovny prokáže rozhodnou vůli); ale stále ještě jsou neutrální“. Tamtéž.

40 PM 1901–1910, 6/2/56–1 (ka. 3504) Nro. 8271 ex 1909, Kukuška MKV, 17. 3. 1909.

41 Wechsel in der Leitung der technischen Bibliothek. *Bohemia*, Morgen-Ausgabe, 25. 12. 1908, s. 6.

jmenování by mohlo zkomplikovat rozdělení společné knihovny, které profesorský sbor německé techniky požadoval.⁴²

O stavbě nové budovy pro technickou knihovnu a při té příležitosti i o jejím možném rozdělení se sice v Praze vážně diskutovalo, ovšem realizace těchto projektů nebyla na pořadu dne, a tak mělo místo vedoucího technické knihovny zůstat ještě roky neobsazené. Wukadinovič je byl ochoten provizorně zastávat jen za určitých podmínek a neváhal naznačit, že požaduje záruky proti svévůli profesorských sborů vysokých škol technických.⁴³ Patrně je obdržel, neboť počátkem roku 1910 se dal slyšet, že výměnou za *ad personam* povýšení na kustoda by onu funkci definitivně převzal. Ministerstvu se tato možnost nezamlouvala, něco ale učinit muselo, jelikož pro Wukadinoviče mohla být přece jen přitažlivější univerzitní knihovna, kde by měl mnohem větší pole působnosti. Jako jediná vhodná osoba široko daleko ovšem musel zůstat provizorním vedoucím technické knihovny, s čímž nakonec výměnou za příplatek souhlasil.⁴⁴

Obr. 1 Personál pražské Veřejné a univerzitní knihovny v březnu 1905. Z našeho pohledu stojí Spiridion Wukadinovič v prostřední řadě druhý zleva, po jeho pravici Ivan Žmavc, Zdeněk Tobolka je v téže řadě čtvrtý zleva. Richard Kukula sedí v první řadě jako třetí zprava. (Archiv Národní knihovny ČR, Sběrka fotografií 1893–2005)

Místo, místo, místo...

Ať si jeho kolegové mysleli, co chtěli, Wukadinovič se jako provizorní vedoucí technické knihovny rozhodně neocitl v záviděníhodné situaci. Potřeboval nový stůl, protože ten kulatý, který mu byl k dispozici, už příliš nadržel pohromadě a neměl ani uzamykatelnou zásuvku, takže „v něm uložená akta jsou zcela vydána všanc pohledům zvědavců“, a nemohl

42 Tato záležitost byla projednávána pod PM 1901–1910, 6/2/56–1 (ka. 3504) a ČM 1901–1910, 27/16/10–d (ka. 7611). Kukula byl přesvědčen, že čeští profesori by jako vedoucího knihovny nikdy neakceptovali Němce – a vlastně se domníval, že oba profesorské sbory už se na obsazení této pozice nikdy neshodnou, viz PM 1901–1910, 6/2/56–1 (ka. 3504) Nro. 8271 ex 1909, Kukula MKV, 17. 3. 1909.

43 Náznaky viz MKV/R, 7 F B2a – Prag (ka. 334), Nr. 15333 ex 1908, Wukadinovič neznámému adresátu (patrně vysoce postavenému úředníku Místodržitelství), 12. 4. 1908; tamtéž, Nr. 7642 ex 1909, Schreiner Stürgkhovi, 22. 2. 1909.

44 Tamtéž, Nr. 14120 ex 1910, interní shrnutí; tamtéž, Nr. 21091, Stürgkh Coudenhovemu, 25. 6. 1910, Coudenhove MKV, 14. 5. 1910, a interní poznámka. Wukadinovič byl po celou dobu veden v personálním stavu univerzitní knihovny, jeho tamní služební místo ale mohlo být od prosince 1910 provizorně obsazeno jiným úředníkem, viz VZ 1910.

ani posloužit jako náhrada za pokladnu (tu si knihovna mohla pořídit až roku 1911)⁴⁵, protože byl Wukadinovič nucen přechovávat peníze za kauce u sebe doma. Scházeli regály na pokračující publikace, sešity těch neukončených tudíž byly „tak nacpané v jedné skříni, že je jednak nelze vůbec využívat, a jednak jsou tímto násilným zacházením zničeny dřívě, než se dostanou ke knihvazačům“. Konečně bylo bezpodmínečně nutné vymalovat čítárnu a vyměnit děravý běhoun⁴⁶ – ale zatímco těmto Wukadinovičovým žádostem Místodržitelství vyšlo vstříc,⁴⁷ s tím největším neduhem technické knihovny, s nevyhovujícími prostory, přes veškerou snahu mnoho udělat nedokázalo.

První návrh na přestěhování knihovny do nových prostor padl roku 1875, nedlouho poté, co se česká technika odstěhovala z do té doby společné budovy v Husově ulici na Karlovo náměstí.⁴⁸ Návrh byl sice motivován nepohodlným docházením do knihovny, na Místodržitelství se ale už tehdy věřilo, že pravým důvodem je touha přesunout knihovnu z budovy německé techniky na neutrální půdu. Stěhování bylo v každém případě na místě už kvůli malým čítárnám,⁴⁹ k nimž se ve druhé polovině 80. let přidala skutečnost, že knihovně docházel prostor pro nové přírůstky. Pronajmout si vhodnou budovu se ale ukázalo nemožným, novostavba z ohledu na státní kasu nepřipadala v úvahu, a tak se na přelomu let 1893 a 1894 podařilo knihovnu rozšířit jen výměnou za zrušení bytu správce ve stávající budově.⁵⁰ Další změny doznaly její prostory krátce po Wukadinovičově nástupu. V souvislosti se stavebními úpravami provázejícími zřízení nové chemické laboratoře byla knihovně výměnou za část chodby a schodiště poskytnuta posluchárna, což pro ni znamenalo několik málo čtverečních metrů navíc.⁵¹ Každý z nich byl vítaný, jenomže „staré regály, které byly dočasně přemístěny do nového sálu, nepojmou ani přestěhované knihy, z nichž velká část musí ležet na zemi... Mimoto zaplňují jen jednu polovinu sálu, druhá, prázdná polovina je nyní zcela nevyužitelná, [proto] nemůže být o nějaké výhodě, kterou bychom přidělením sálu [oproti dřívějšímu stavu] získali, prozatím řeč“.⁵² Pořízení nových regálů ale byla, v porovnání třeba se stavbou nové knihovny, hračka,⁵³ a knihy tak alespoň nemusely stát ve více řadách.

Wukadinovičovi to ovšem mohlo být jen chabou útěchou. „Malý prostor pro přírůstky je dnes téměř vyčerpaný a postavení nových regálů nemožné. Nová prostorová krize je tedy již za dveřmi,“ povzdychl si v dubnu 1910. Výše zmíněná výměna místností s sebou navíc přinesla tu nemilou změnu, že „dosavadní dva vchody byly rozmnoženy na pět, z nichž dva ještě k tomu nelze kontrolovat. Knihy jsou nyní uloženy ve čtyřech různých, excentricky položených prostorách, z nichž každá má svůj vlastní vstup. Že je tím ztížen a zpomalen výdej knih, je jasné“. Vhodné stavební úpravy sice mohly pomoci, radikální

45 MKV/R, 7 F B1 – Prag (ka. 333), Nr. 9336 ex 1910, MKV Thunovi, 26. 1. 1911.

46 ČM 1901–1910, 27/16/18-d (ka. 7612) Nr. 38913 ex 1908, Wukadinovič Místodržitelství, 14. 2. 1908.

47 Tamtéž, Coudenhove MKV, 23. 6. 1908.

48 K nové budově české techniky viz LOMIČ a HORSKÁ, Dějiny Českého vysokého učení technického 1/2, 1979, s. 15–19.

49 Přestěhování knihovny slíbil Zemský výbor při příležitosti rozdělení původní polytechniky na českou a německou, před zestátněním škol tento slib ale nestačil splnit. Cesta z Karlova náměstí do budovy německé techniky trvala přibližně 15 minut. ČM 1856–1883, 27/25/2 (ka. 1061) Nr. 6265 ex 1876, Blažek MKV, 15. 12. 1875; tamtéž, Nr. 68942 ex 1875, Weber MKV, 4. 1. 1876.

50 K celé záležitosti viz ČM 1884–1900, 27/16/2-d (ka. 3689).

51 ČM 1901–1910, 27/16/18-d (ka. 7612) Nr. 298969 ex 1907, *Technische Äusserung*, 22. 10. 1907.

52 Tamtéž, Nr. 38913 ex 1908, Wukadinovič Místodržitelství, 14. 2. 1908.

53 Schváleno bylo pod ČM 1901–1910, 27/16/18-d (ka. 7612) Nr. 180324.

zlepšení by ale přišlo jen s přestěhováním knihovny do lépe vyhovujících prostor,⁵⁴ a to tím spíše, že v její všeobecné čítárně tehdy bylo jen dvaatřicet míst k sezení⁵⁵ a kvůli blízkým laboratorním hrozilo nebezpečí požáru.⁵⁶

Na české technice byli s Wukadinovičem zajedno, zvláště když jejím studentům byl přístup do společné knihovny na podzim 1908 opět znemožněn.⁵⁷ Jenomže na německé technice by s takovým plánem souhlasili možná ještě na podzim 1904,⁵⁸ o čtyři roky později už ale nikoliv. Její profesorský sbor nabyt přesvědčení, že mnoho potíží spojených se společnou knihovnou by se vyřešilo jejím rozdělením mezi obě školy, na čemž se jednomyslně usnesl 24. února 1908 s tím, že starší či málo využívané publikace by byly předány univerzitní knihovně. Zároveň se postavil proti stěhování společné knihovny ze „své“ budovy, jelikož tím by se německá technika ocitla oproti české v nevýhodě – zatímco Česká vysoká škola technická by i nadále měla vlastní, menší, takzvanou příruční knihovnu,⁵⁹ německá technika by najednou neměla žádnou. Zřízení příruční knihovny i pro ni by tuto nevýhodu sice mohlo vymazat, ovšem jen za cenu velkého množství peněz a času – profesorům se tedy zdálo lepší rozdělit společnou knihovnu než vydržovat ji a ještě dvě příruční.⁶⁰

Sám Wukadinovič byl proti rozdělení knihovny, především proto, že dle jeho názoru by výsledkem byla dvě ubohá torza stávající „ústřední technické knihovny“, jediné svého druhu v Čechách. S ohledem na „dlouhodobě pokojné nebo přinejmenším snesitelné soužití“ uživatelů knihovny ovšem přirozeně navrhoval, aby v případné nové budově měla každá z pražských vysokých škol technických vyhrazeny své vlastní prostory s vlastním vchodem, takže společné by byly jen sklady, knihovní fond a pracovna vedoucích. Díky tomu by mohly – a měly – být používány pouze jednojazyčné nápisy a každá část knihovny by byla obsluhována výlučně personálem své národnosti. Na jeho výběru by se tak podílel vždy jen jeden profesorský sbor, čímž by se vyřešil jeden z největších neduhů tehdejší společné knihovny, totiž velmi pomalé rozhodování o uchazečích o práci v ní. Společně by vysoké školy technické vybíraly už jen vedoucích, a k tomu by zřejmě nedocházelo příliš často.⁶¹ Pokud šlo o kapacitu nové budovy, podle Wukadinovičových výpočtů by bývala měla pojmut přibližně 500 metrů regálů za předpokladu, že do každého regálu

54 ČM 1901–1910, 27/16/25-d (ka. 7612) Nr. 90179 ex 1910, *Die Bibliothek der k. k. technischen Hochschulen... Vorschläge*, duben 1910.

55 Kromě ní byla k dispozici ještě čítárna pro profesory s 10 místy k sezení – knihovna univerzity ve Štýrském Hradci, kterou nenavštěvoval ani poloviční počet studentů co pražské vysoké školy technické, měla jen pro ně čítárnu se 128 místy.

56 MKV/R, 7 F B1 – Prag (ka. 333), Nr. 4324 ex 1909, Wukadinovič Místodržitelství, 14. 6. 1908 (vlozeno u Nr. 14340 ex 1911); tamtéž, Nr. 52503 ex 1907, *Gutachten*, 3. 10. 1907.

57 ČM 1901–1910, 27/16/13-d (ka. 7612) Nr. 239798 ex 1908, česká technika MKV, 28. 10. 1908. Tento incident mohl souviset s volbou Josefa Bertla, angažovaného stoupence českých národních zájmů, rektorem České vysoké školy technické pro školní rok 1908/1909 dne 20. června 1908. LOMIČ a HORSKÁ, *Dějiny Českého vysokého učení technického 1/2*, 1979, s. 338–339; *Národní Listy*, 21. 6. 1908, s. 3. Pravděpodobně se ale nejednalo o jedinou příčinu, neboť vztahy mezi Čechy a Němci byly toho roku napjaté i tak a přispěly též k pádu Beckovy vlády. OKEY, *The Habsburg Monarchy*, 2001, s. 351–352.

58 ČM 1901–1910, 27/16/13-d (ka. 7612) Nr. 97516 ex 1904, Coudenhove MKV, 7. 10. 1904.

59 Její zřízení bylo schváleno k začátku školního roku 1899/1900. ČM 1884–1900, 27/16/2-b (ka. 3689) Nr. 130755 ex 1899, Bylandt-Rheidt Místodržitelství, 30. 7. 1899.

60 MKV/R, 7 F B1 – Prag (ka. 333), Nr. 4324 ex 1909, Mikolaschek Místodržitelství, 1. 3. 1908, včetně příloh (vlozeno u Nr. 14340 ex 1911). Zřízení příruční knihovny na německé technice bylo nicméně považováno za jedno z opatření, která by mohla otupit odpor jejího profesorského sboru vůči přestěhování společné knihovny, a tak bylo roku 1909 schváleno. Tamtéž, Nr. 24951 ex 1909, interní shrnutí, instrukce pro odd. XXI, 17. 6. 1909, a MKV Místodržitelství, 2. 5. 1911.

61 MKV/R, 7 F B1 – Prag (ka. 333), Nr. 4324 ex 1909, Wukadinovič Místodržitelství, 14. 6. 1908. Místodržitelství s jeho návrhy souhlasilo, viz tamtéž, Coudenhove MKV, 29. 1. 1909 (oboje vlozeno u Nr. 14340 ex 1911).

by bylo umístěno šest metrů knih. V takovém případě, odhadoval, by prostor vystačil na dalších čtyřicet let.⁶²

Ministerstvo kultu a vyučování se s ohledem jak na odmítavé stanovisko profesorského sboru české techniky a Wukadinoviče, tak na skutečnost, že provoz dvou knihoven, i kdyby menších, by oproti stávajícímu stavu vyšel draž, rozhodlo pro stavbu nové budovy pro společnou knihovnu na státním pozemku na Slupi. Tento záměr ale narazil na odpor resortu financí, a tak byla celá záležitost prozatím ponechána in suspenso.⁶³ Prostorovou nouzi v technické knihovně se přesto podařilo vyřešit – sice opět jen dočasně, ale tentokrát přece jen na delší čas –, neboť jí výměnou za dvě menší místnosti byla přenechána další posluchárna v budově německé techniky. V souvislosti s příslušnými stavebními úpravami se mimoto měla dočkat i zavedení elektrického osvětlení.⁶⁴

Dědictví nejen po předchůdcích

Wukadinovič sice považoval za jednu z hlavních příčin všech potíží, vedle pomalého rozhodování v personálních záležitostech, umístění společné knihovny v budově německé techniky,⁶⁵ byl si ale vědom, že tím výčet zdaleka nekončí. „Je zcela přirozené, že naše knihovna, na níž se bezmála čtyřicet let téměř nic nezměnilo, by mohla být v ledasčem lepší. Ale to, co laikovi připadá jako nedostatek, jsou jen poslední, i nepovolanému oku viditelné výhonky systému, jehož kořeny jsou nemocné.“⁶⁶ Řešení ovšem navrhl až v dubnu roku 1910 – právě toho jara, kdy projevil ochotu spravovat knihovnu dlouhodobě, a tedy jistě s přesvědčením, že reforma je i v jeho vlastním zájmu.

Jedním ze základních prvků dotčeného systému bylo ve Wukadinovičově době stavění knih podle velmi hrubého dělení na vědní obory, do něž zdegenerovala původní praxe používaná na Královském českém stavovském technickém učilišti – přímém předchůdci pražských vysokých škol technických, běžně označovaném jako polytechnika – pravděpodobně od samého počátku a nejpozději od roku 1811. Touto původní praxí bylo stavění knihovných jednotek podle toho, pro který z vyučovacích předmětů [Lehrfach] byly opatřeny.⁶⁷ S tím souviselo i označování knih písmenem zastupujícím „jejich“ předmět, které zavedl úředník státní účtárny Michael Hofbauer během inventury majetku školy, kterou prováděl od listopadu 1828 do dubna 1829. Polytechnika si ponechala jedno pare inventáře vzešlého z této akce, aby do něj správci knihovny – nejprve sám ředitel polytechniky Franz rytíř Gerstner a od 1. června 1831 adjunkt chemie Karl Balling⁶⁸ – mohli zapisovat nové přírůstky. Knihy v něm byly rozříděny podle předmětů, obsahoval i popis používaných razítek a jiných značek a v něm definovaný

62 Tamtéž, Nr. 52503 ex 1907, *Gutachten*, 3. 10. 1907.

63 MKV/R, 7 F A – Prag (ka. 332), Nr. 37617 ex 1915, interní shrnutí.

64 Peníze na tyto úpravy byly schváleny v rozpočtu pro první půlrok 1914. MKV/R, 7 F B1 – Prag (ka. 333), Nr. 12898 ex 1913, Místodržitelství MKV, 14. 3. 1913, a MKV Místodržitelství, 15. 10. 1913. Při této příležitosti měla být v knihovně patrně konečně zřízena šatna, viz tamtéž, Nr. 21846 ex 1912, Wukadinovič MKV, 1. 5. 1912.

65 Tamtéž, Nr. 4324 ex 1909, Wukadinovič Místodržitelství, 14. 6. 1908 (vloženo u Nr. 14340 ex 1911).

66 ČM 1901–1910, 27/16/25-d (ka. 7612) Nr. 90179 ex 1910, *Die Bibliothek der k. k. technischen Hochschulen... Vorschläge*, duben 1910.

67 Částečně to mohlo být pod vlivem instrukce pro univerzitní a lyceální knihovny z roku 1778, tento způsob stavění byl ale patrně zaveden spíše z praktických důvodů, aby každý z vyučujících měl „své“ knihy na jednom místě. Dotčenou instrukci viz např. GRASSAUER, *Handbuch für Universitäts- und Studien-Bibliotheken*, 1899, s. 171–175.

68 Gerstner na Ballinga nechal péči o knihovnu přenést pro svou vytiženost a vysoký věk. ZV 1791–1873, 85.50/V.d (Balling, ka. 1344) Nr. 3640/712 ex 1830, Gerstner Zemskému výboru, 28. 11. 1830 (vloženo v Nr. 1216/190 ex 1831); tamtéž, Nr. 1216/190 ex 1831, Zemský výbor Ballingovi, 30. 5. 1831; tamtéž, Nr. 1871/63 ex 1832, Zemský výbor Stavovské vrchní pokladně, 25. 6. 1832.

systém dal časem vzniknout signaturám tvořeným latinským písmenem zastupujícím předmět a běžným číslem v rámci daného předmětu (tehdy se o signaturách ještě nehovořilo).⁶⁹ Zdá se ale, že pro běžnou práci v knihovně tento inventář nebyl vhodný, neboť Balling si ještě roku 1831 vytvořil vlastní „příruční inventární seznam“ pro každý předmět a vedle toho i abecední přehled pro všechny tituly v knihovně.⁷⁰

Předměty, které měly své signatury, bylo zprvu možné spočítat na prstech jedné ruky – stavitelství, chemie a mechanika –; další čtyři signatury přibýly kolem roku 1835, mj. v souvislosti s rozšířením výuky, a později byl tento systém doplňován již jen sporadicky.⁷¹ Časem se Balling ale musel postavit skutečnosti, že některé publikace pro žádný předmět zakoupeny nebyly a do žádného ani nezapadaly. Když tedy knihovna od Ministerstva vyučování obdržela dvaatřicet ročníků titulu *Jahrbücher der Literatur*, zapsal je „do nově založeného inventáře knih s názvem: Inventární seznam různých statistických a národohospodářských prací... ke kterémužto názvu by nyní mělo být přidáno ještě ‚literárněhistorických‘“.⁷² Tím se ze statistiky začala stávat varia, a nutno dodat, že knihovna takovou kategorii měla v budoucnu velmi potřebovat, protože zatímco portfolio přednášek pořádaných na polytechnice a jejích nástupnických institucích se rozrůstalo, systém signatur po roce 1863 na téměř čtyřicet let ustrnul na patnácti písmenech⁷³ – koncem 60. let bylo na spadnutí zavedení běžného číslování jako účelnějšího způsobu evidence,⁷⁴ takže je očividné, že už tehdy se nezdálo smysluplné starý systém dále rozvíjet a neustále měnit tak, aby kopíroval vyučovací předměty.⁷⁵ „Jak se jeden musí podívat,“ napsal k tomu Wukadinovič, „když ve všeobecném rezerváru ‚statistika‘ nalezne uložené všechno možné, čemu náš strohý systém žádné umístění nenabízí! Kde jsou tak důležité oblasti vědomostí jako: technické encyklopedie, technologické bibliografie, různá odvětví technického průmyslu – o nejnovějších vymořitelích techniky ani nemluví?“ V letech 1828–1829 zavedené a nikdy nereformované dělení už v tu chvíli nebylo jen iluzorní,

-
- 69 Označení písmeny Hofbauer zavedl kvůli snazšímu vracení knih na místo, zatímco číslem a vlastnickým razítkem byly (nejen ony) opatřeny na pokyn Zemského výboru jako nadřízeného úřadu polytechniky. Balling už byl Zemským výborem výslovně upozorněn, že každý předmět má svou vlastní číselnou řadu. ZV 1791–1873, 85.50/III.a (ka. 1322) Nr. 1170/627 ex 1829, Hofbauer Státní účtárně, 17. 4. 1829; ZV 1791–1873, 85.50/V.d (Balling, ka. 1344) Nr. 1216/190 ex 1831, Zemský výbor Ballingovi, 30. 5. 1831. Tento inventář již dnes není k nalezení; vzor pro označování knih písmeny vytvořeny Hofbauerem byl pravděpodobně převzat do inventáře sestaveného při revizi roku 1838, dochovaného v SZPÚ, inv. č. 80.
- 70 ZV 1791–1873, 85.50/V.d (Balling, ka. 1344) 3488/509 ex 1831, Balling Zemskému výboru, 21. 12. 1831 (vložen v Nr. 1871/63 ex 1832). Ballingův abecední (autorský) index je dnes uložen v archivu ČVUT, ve fondu PÚ, příruční seznamy vlastní Národní technická knihovna.
- 71 Systém nikdy nebyl „čistý“. Polytechnika po některých stavovských profesorech zdědila jak řadu knih s vojenskou tematikou, které se k žádnému předmětu nehodily, tak „knihy smíšeného obsahu“, jež měly vlastní signaturu a k nimž byla patrně v 50. letech 19. století přiřazena vyšší matematika. Mímoto od počátku existovaly předměty, pro něž nikdy žádná signatura vytvořena nebyla, popřípadě byly knihy kupovány spíše pro osobu či katedru než pro předmět. K tehdy vyučovaným předmětům viz JÍLEK a LOMIČ, *Dějiny Českého vysokého učení technického* 1/1, 1973, s. 207–208, 217–220, 290, 310, 316.
- 72 PÚ, Nr. 471 ex 1852, Balling polytechnice, 13. 3. 1852. V souhrnném inventáři byla použita zkrácená verze tohoto názvu.
- 73 Roku 1863 se patnáctou signaturou stala signatura pro mechanickou technologii (ještě byla vázána na vyučovací předmět), definitivně poslední, šestnáctou, byla roku 1901 vytvořena signatura pro elektrotechniku.
- 74 Týkalo by se jen nových přírůstků a bylo navrženo je zavést od roku 1868. Vzápětí se ale ukázalo, že z nejasného, bližší nespecifikovaného důvodu je nejprve třeba dokončit tištěný katalog knihovny, a mezitím začalo být aktuální rozdělení polytechniky – zřejmě díky němu tento záměr spadl pod stůl. ZV 1791–1873, 85.50/II.p (ka. 1319) Nr. 21784/IV 1048 ex 1867, *Protokoll über die Verhandlungen... am 9. Dezember 1867*; tamtéž, Nr. 1544/IV 35 ex 1868, *Protokoll über die Verhandlungen... am 16. Dezember 1867*.
- 75 Toto přesvědčení jistě jen zesílilo v polovině 80. let, neboť zatímco ještě roku 1879 byl každý předmět co do nákupu knih a časopisů dotován zvlášť (jednalo se o dlouholetou praxi, viz ZV 1791–1873, 85.50/V.a Nr. 329/23 ex 1838, *Instruktion*, 5. 2. 1838), roku 1884 bylo úpravou § 3 instrukce pro vedoucího knihovny definováno obecnější dělení, díky čemuž ztratil starý systém své odstatnění i z účetního hlediska. UM, *allgemeine Reihe*, 7 F B1 – Prag (ka. 1618), N. 12122 ex 1879, Salaba MKV, 28. 7. 1879, včetně příloh; tamtéž, 7 F B2 – Prag, N. 24454 ex 1883, Gollner MKV, 6. 12. 1883, včetně příloh, a Conrad Mistodržitelství, 18. 12. 1884.

neaktuální a nevědecké, nýbrž dávalo vzniknout i mnohým absurditám.⁷⁶ Pod statistiku tak byly zapsány Doppelmayrovy glóby, Shakespearův Král Jan nebo také Písmo svaté, rakouský celní tarif a prospekt o vídeňském polytechnickém institutu byly k nalezení v chemii, studii o dějinách Země na úsvitu věků a pojednání o moci svalů bylo nutné hledat v matematice a tak dále.⁷⁷

Ke každému z těchto předmětů či oborů byly od roku 1865 vedeny dvě řady inventárních či místních seznamů nebo též katalogů, které se vyvinuly z Ballingových seznamů příručních.⁷⁸ Jedna řada byla vyhrazena novým přírůstkům, druhá pokračováním. Podle zavedeného systému byly první svazky nově získaných pokračovacích titulů zapisovány do seznamů pro nové přírůstky a všechny následující do seznamů pro pokračování, a sice v pořadí, v němž do knihovny přišly.⁷⁹ Například „první polovina svazku 1 *Handbuch der Architektur* se nachází v [katalogu pro] nova inventáře B (stavitelství [Baukunst]), a sice v záznamech z roku 1880 [ve skutečnosti 1883]. Druhá polovina prvního svazku je naproti tomu v pokračováních z roku 1889, sv. II. 1 tamtéž 1892 atd.“ Co huř, podobně roztržštěné mohly být i záznamy k jednotlivým sešitům jednoho a téhož svazku a zejména „u větších časopiseckých řad s dodatky, doplňkovými sešity atd. budou pokusy vypátrat, co má knihovna k dispozici, zcela marné“. Kolonka pro počet svazků v těchto inventářích chyběla. Místní seznam, jenž nepodával přehled o tom, které knihy by měly stát vedle sebe, Wukadinovič přitom považoval za „stejný nesmysl, jakým by byl abecední katalog bez abecedního řazení“. Bylo tedy jen pochopitelné, že „důkladná revize podle našich inventářů... je zcela nemožná a také již léta nebyla provedena“.⁸⁰

Tato Wukadinovičova slova se potvrdila během pravděpodobně poslední revize, jíž byla technická knihovna do té doby podrobena – proběhla v srpnu 1889. Asistoval při ní Wenzel Schulz, kustos pražské univerzitní knihovny,⁸¹ který musel konstatovat, že se nejednalo o snadnou záležitost. Příčinu těžkostí viděl mimo jiné ve zmíněných nepřehledných inventárních katalogích postavených na „zcela nevhodném a pro knihovnu, jež se rok od roku významně rozrůstá, neodpovídajícím“ základě, do nichž byly zapisovány všechny tituly bez rozlišení formátu, přestože velké svazky byly uloženy stranou od ostatních. Doporučoval založit nové místní katalogy za použití vhodnějšího systému, a to dříve, než bude knih příliš mnoho, sám ale obratem uznal, že pro takový projekt se technické knihovně nedostává personálu.⁸² Valenta, který tehdy byl jejím jediným úředníkem, nikdy nic podobného nenavrhl.⁸³ Jednak jistě tušil, že na provedení nějaké

76 ČM 1901–1910, 27/16/25-d (ka. 7612) Nr. 90179 ex 1910, *Die Bibliothek der k. k. technischen Hochschulen... Vorschläge*, duben 1910.

77 Poslední dva příklady jsou logické v tom smyslu, že matematika se vyvinula z „knih smíšeného obsahu“. Přehled o tom, co bylo zapsáno pod jakou signaturou, podává mj. Katalog knihovny c. k. vysokých škol technických v Praze vydaný roku 1898.

78 Z Wukadinovičových slov o *Annalen der Physik und Chemie*, které uvedl jako jeden z příkladů, se může zdát, že měl k dispozici i starší přehledy, pravděpodobně se ale jen nepídil po datu vzniku prvních Ballingových seznamů (tento údaj z nich přímo vyčíst nelze) a v zájmu jednoduchosti i žádoucího vyznění použil poněkud zavádějící formulaci.

79 I toto pravidlo samozřejmě mělo výjimky (např. pokud knihovna získala všechny svazky naráz), které však nijak nepomáhaly systém zpřehlednit.

80 ČM 1901–1910, 27/16/25-d (ka. 7612) Nr. 90179 ex 1910, *Die Bibliothek der k. k. technischen Hochschulen... Vorschläge*, duben 1910. Balling obdržel od Zemského výboru přesné pokyny pro vedení hlavního inventáře, aniž by byl zmíněn počet svazků. Je pochopitelné, že své příruční seznamy k jednotlivým signaturám vedl podle podobných zásad – nefunkčnost systému tedy nepadá jen na jeho hlavu.

81 Kustos byla tehdy druhá nejvyšší knihovnická hodnost (skriptor následoval až po něm, nejvyšší hodností byl bibliotekář). GRASSAUER, *Handbuch für Universitäts- und Studien-Bibliotheken*, 1899, s. 44. Schulz (1830–1902) se roku 1896 stal vedoucím univerzitní knihovny.

82 ČM 1884–1900, 27/16/4-d (ka. 3689) Nr. 83950, Schulz Místodržitelství, 19. 8. 1889.

83 Alespoň ne oficiálně, jak dokládají příslušné elenchy.

reformy by sám nestačil, jednak – a to možná především – neměl žádnou zkušenost s prací v jiné knihovně, takže se s žádným jiným, lepším systémem nikdy nesetkal.⁸⁴

Wukadinovič navrhoval vyřešit tyto neduhy v první řadě zavedením běžného číslování, které dle jeho slov v té době používaly téměř všechny univerzitní a technické knihovny tehdejšího Rakouska.⁸⁵ Fond by přesignoval, přičemž by všechny tituly zapsal do jednoho inventáře⁸⁶, jímž by nahradil stávajících osmadvacet⁸⁷, a běžné číslo by doplnil označením formátu (I až IV). Uložení knih podle formátů by samozřejmě vyžadovalo odpovídající nové regály, a i proto by bylo ideální, kdyby se tato reorganizace provedla během stěhování knihovny. Rovněž chtěl založit nový či alespoň doplnit stávající jmenný lístkový katalog, neboť jednotlivá díla ze sborníků a edičních řad v něm neměla vlastní kartičky a záznamy trpěly kvůli malým rozměrům lístků.⁸⁸ Dobrého slova neměl ani pro tištěný systematický katalog vydaný roku 1898, který sice měl abecední rejstřík, ten ale neodkazoval na příslušné stránky. Konečně navrhoval založit předmětový či systematický lístkový katalog (žádný takový knihovna tehdy neměla) – tedy vlastně katalogy dva, jeden německý a druhý český.⁸⁹ Jeho iniciativa se setkala s příznivým ohlasem na Ministerstvu kultu a vyučování, které po konzultaci se Salomonem Frankfurterem z vídeňské univerzitní knihovny uznalo, že neduhy spojené se signováním, stavěním a katalogizací fondu jsou těmi nejnaléhavějšími, na něž Wukadinovič v této souvislosti upozorňoval.⁹⁰

Wukadinovič tedy vše probral s kurátory knihovny, kteří schválili jak zrušení starého systému a zavedení běžného číslování, tak zrušení dvojího signování té části fondu, která byla umístěna v čítárně knihovny, a konstatovali, že jsou potřeba nové lístkové katalogy.⁹¹ Návrhy vzešlé z těchto diskuzí ale byly ve Vídni přijaty s jistými výhradami. Nikdo nezpochybňoval, že je třeba se rozloučit se starými systémem, ovšem Frankfurter doporučoval zavést běžné číslování buď jen za předpokladu, že každý formát bude mít svou vlastní číselnou řadu, nebo takovým způsobem, že každému formátu zůstane vyhrazena určitá sada čísel. Neztotožňoval se ani s přáním kurátorů knihovny vytvořit systematický lístkový katalog založený na hierarchii vědních oborů, neboť byl přesvědčený, že tak náročná práce se kvůli tak malému fondu nevyplatí. Za vhodnější považoval

84 Před svým nástupem, respektive přidělením technické knihovně byl Valenta účetním. Nevadilo to, protože „vědecké řízení bibliotéky obou polytechnických ústavů přísluší oběma sborům profesorským, tak že skriptor je hlavně manipulujícím úředníkem, od něhož žádá se v první řadě pořádnost, zevrubnost a píle“. ČM 1856–1883, 27/15/3 (ka. 1058) Nr. 63645, zpráva kuratoria knihovny, 1. 10. 1875. Stavění podle formátu, i kdyby jen z estetických důvodů, doporučoval již § 22 níže citované instrukce z roku 1825.

85 Wukadinovič se opravdu držel zejména rakouské nebo též francouzské praxe – například v německých státních a univerzitních knihovnách se fond často stavěl podle stejného systému, na němž byl postaven věcný katalog. GRAESEL, Handbuch der Bibliothekslehre, 1902, s. 307.

86 Představoval si takový inventář, v němž by každý titul byl zapsán pouze jednou, tak aby počet popsaných stran vynásobený počtem řádků odpovídal počtu titulů v knihovně, a dbal by na pečlivé vyplňování kolonky pro počet svazků (pravděpodobně s výjimkou pokračovacích děl a časopisů, které, jak připouštěl, nebylo v inventáři možné podchytit v celém rozsahu a vyžadovaly speciální lístkové katalogy).

87 Dnes nelze říci, které konkrétní inventáře počítal; podle těch dochovaných se zdá, že celkem se muselo jednat o více jak 30 svazků.

88 Dotčený lístkový katalog se v Národní technické knihovně dochoval a je z něj zřejmá snaha první zmíněný nedostatek napravit – pravděpodobně se tak dělo od chvíle, kdy se ukázalo, že nebude možné jej v dohledné době přepracovat. Co se druhého týče, Wukadinovič patrně měl na mysli skutečnost, že záznamy jsou kvůli nedostatku místa příliš stručné, popřípadě nepřehledné. Lístky mají rozměr cca 7,5 × 10 cm.

89 ČM 1901–1910, 27/16/25-d (ka. 7612) Nr. 90179 ex 1910, *Die Bibliothek der k. k. technischen Hochschulen... Vorschläge*, duben 1910.

90 MKV/R, 7 FA – Prag (ka. 332), Nr. 21291 ex 1910, MKV Místodržitelství, 20. 6. 1910, a Frankfurterův posudek, 27. 5. 1910. Salomon Frankfurter (1856–1941) působil ve vídeňské univerzitní knihovně od roku 1884 a roku 1919 se stal jejím ředitelem.

91 MKV/R, 7 F B1 – Prag (ka. 333), Nr. 29664 ex 1911, Wukadinovič MKV, 3. 7. 1911.

katalog věcný. K Wukadinovičovi se ale patrně nic z toho nedoneslo – Ministerstvo jej chtělo instruovat až ve chvíli, kdy bude první část peněz potřebných na provedení reformy řádně zařazena do rozpočtu,⁹² čekání na tento okamžik ale bylo nakonec marné.

Tato část reformy, podobně jako stavba nové knihovny, tedy ztroskotala na své finanční stránce. Wukadinovič sice sestavil předběžný rozpočet prací, jež měly trvat čtyři roky, již v létě 1911, Ministerstvo jeho žádost ale nemohlo vyslyšet, a to jak z formálních – výdaje do rozpočtu nebylo možné zařazovat jen tak během roku –,⁹³ tak z finančních důvodů. Do začátku první světové války se peníze na reformu technické knihovny opatřit nepodařilo a povést se to nemělo ani v následujících letech.⁹⁴ Na jaře 1913 tedy Ministerstvo schválilo alespoň 180 tehdejších korun na pořízení číselného razítka⁹⁵ a nového místního seznamu, aby nové přírůstky již nemusely být zapisovány podle starého, nevyhovujícího systému a aby bylo konečně možné je revidovat.⁹⁶ Dotčený seznam se v Národní technické knihovně, přímé nástupkyni knihovny vysokých škol technických, dochoval a je z něj zřejmé, že nové přírůstky začaly být na počátku roku 1914 zapisovány pod běžným číslem,⁹⁷ přičemž se jednalo o jedinou číselnou řadu bez ohledu na formát. Vzhledem k tomu, že starší fond měl být později přesignován, je první použitou cifrou 20 001, a protože podle dochovaných inventurních seznamů měl fond tehdy cca 16 500 signatur, je očividné, že Wukadinovič si ponechal velkou rezervu pro případné nezapsané tituly nebo pro rozdělení některých starých signatur mezi více nových. Nikdy k tomu ale nedošlo – podle Wukadinoviče by se sice jednalo o mechanickou činnost, s níž by nebylo mnoho práce,⁹⁸ jeho nástupce Anton Moucha ale rozhodl, že starší fond přesignován nebude.⁹⁹

Spiridion Wukadinovič byl 3. června 1914 jmenován mimořádným profesorem německé řeči a literatury na Jagellonské univerzitě v Krakově a to znamenalo konec jeho starostí s technickou knihovnou.¹⁰⁰ Právě popsaná částečná reforma nicméně zůstává jeho dílem, přestože bývá připisována Antonu Mouchovi.¹⁰¹ Může se to zdát do jisté míry

92 Tamtéž, Frankfurterův posudek, 28. 7. 1911, a interní poznámka, 7. 9. 1911.

93 Tamtéž, Wukadinovič MKV, 3. 7. 1911, a interní poznámka, 7. 9. 1911. Wukadinovič počítal mj. s koupí psacího stroje pro psaní lístků systematického katalogu.

94 Tamtéž, Nr. 2698 ex 1913, MKV Místodržitelství, 5. 4. 1913, a interní poznámky; tamtéž, Nr. 1490 ex 1914, interní poznámky.

95 Běžné číslo se jím tisklo na knihy, signaturní štítky, do inventurního seznamu i do lístkového katalogu.

96 Tamtéž, Nr. 21846 ex 1912, Wukadinovič MKV, 1. 5. 1912; tamtéž, Nr. 2698 ex 1913, MKV Místodržitelství, 5. 4. 1913. Je zvláštní, že Wukadinovič v tu chvíli nedostal pokyny ve smyslu Frankfurterova dobrozdání – na Ministerstvu si na ně vzpomněli, v souvislosti s tímto částečným opatřením je ale zřejmé nakonec nepovažovali za nezbytné.

97 Pravděpodobně se to týkalo až knih zakoupených z rozpočtu pro rok 1914, nikoliv tedy všech, které knihovna od 1. ledna 1914 získala. Nový formát signatury se naopak netýkal nových čísel časopisů, která byla z pochopitelných praktických důvodů zapisována stále pod stejnou signaturou.

98 ČM 1901–1910, 27/16/25-d (ka. 7612) Nr. 90179 ex 1910, *Die Bibliothek der k. k. technischen Hochschulen... Vorschläge*, duben 1910.

99 Naopak, v meziválečných letech byly údaje z původních katalogových lístků přeneseny na nové, větší, a to včetně starých signatur. SCHENK, Die technische Hochschule in Prag und Ihre Bibliothek, s. 32, 39, si v tomto směru protřepeč. Signatury s běžnými čísly 1 až 20 000, původně určené pro starý fond, začaly být ve 30. letech obsazovány novými přírůstky.

100 Vyplácení příplatku za vedení technické knihovny bylo Wukadinovičovi zastaveno k 30. červnu 1914 – tento den tedy lze považovat za poslední den, kdy stál v jejím čele. Hussarek Wukadinovičovi, 19. 6. 1914, opis viz Wukadinovičův osobní spis uložený v Archivu Jagellonské univerzity (signatura S II 619). Wukadinovič se v tu chvíli sice rozloučil se svou knihovnickou kariérou, nikoliv ale s knihovnictvím jako takovým, neboť o něm několik let v Krakově přednášel a angažoval se i v záležitostech knihovny tamního ústavu germanistiky. KLAŇSKA, Spiridion Wukadinovič, 2000, s. 221.

101 Např. DERFL a VEJSOVÁ, *Knihovna vysokých škol technických*, 1959, s. 21; SCHENK, *Die technische Hochschule in Prag und Ihre Bibliothek*, s. 32; SOŠKOVÁ, Státní technická knihovna, 2004, s. 71. Wenzel Wagner z olomoucké studijní knihovny (1859–1917), jenž byl vedením technické knihovny pověřen koncem října 1916, zemřel dříve, než se svého

pochopitelné, neboť Moucha se za jejího autora sám označil,¹⁰² ovšem časový nesoulad hovoří velmi významně v neprospěch jeho tvrzení.

Pokud Mikolaschek Wukadinovičovi vzal pouze počáteční nadšení, pak následující léta vedoucího technické knihovny přinejmenším do jisté míry připravila i o radost z práce, jak je patrné z jeho návrhů změn ve služebních předpisech. Měl dojem, že knihovní řád byl vypracován po vzoru řádu knihovny brněnské německé techniky,¹⁰³ a už proto si nemůže poradit se specifickými pražskými poměry – na jeho základě tedy nebylo možné přijmout žádné opatření, které by posluchačům pražských univerzit zabránilo rozebrat učebnice matematiky na úkor techniků (v Brně tehdy ještě žádná univerzita nebyla). Mimoto tento knihovní řád neznal rezervace, a konečně nedával knihovníkům žádnou oporu při vymáhání dodržování pravidel, která profesori ne vždy chtěli respektovat, což bylo na pováženou tím více, že právě v Praze se muselo počítat s jistou přecitlivělostí čtenářů pramenící z napjatého vztahu mezi Čechy a Němci. Zcela chyběla vzájemná důvěra mezi nimi a knihovníky a Wukadinovič věřil, že by pomohlo, kdyby čtenáři věděli, že úředníci se jen drží knihovního řádu, ať už požadují cokoliv. Spokojený nebyl ani s instrukcí pro vedoucího knihovny, která se držela předpisu z roku 1825, jenž skriptora považoval za pouhé „kancelářské individuuum“¹⁰⁴ ještě i v době, kdy úředník v této hodnosti musel mít vysokoškolské vzdělání, dlouholetou knihovnickou praxi a pokud možno i vykazovat vědeckou činnost. V souladu s tím mu v technické knihovně nebyla vyhrazena žádná agenda, při níž by své vysokoškolské vzdělání opravdu uplatnil. Sice mohl navrhnout nákup knih, ovšem zpravidla marně, tato iniciativa tak byla víceméně vyhrazena profesorům obou technik. „Zkušenost mi říká,“ nesouhlasil s touto praxí Wukadinovič, „že profesori při svých nákupech berou jen zřídka ohled na zájem studujících, téměř vždy [mají na zřeteli] spíše svůj vlastní... Jak často se stává, že některý profesor z touhy po nějakém pojednání, kapitole nebo citátu objedná jeden jediný svazek vícedílné práce nebo jeden jediný ročník drahého časopisu!“¹⁰⁵ Volnou ruku neměl ani při zakládání katalogů, na rozdíl od ostatních knihovníků mu náležely pouze tři týdny dovolené, a k tomu všemu se musel nějak vyrovnat se skutečností, že každá z vysokých škol technických byla jiná – on se ale musel snažit vyhovět oběma stejnou měrou.¹⁰⁶ Změny předpisů se ovšem nedočkal¹⁰⁷ a svého odchodu do Krakova patrně litoval tím méně.

nového úřadu fakticky ujal, takže jej stěží lze považovat za Wukadinovičova nástupce. Anton Moucha (1882–1945) v technické knihovně pracoval od července 1907, na začátku první světové války narukoval, ale po Wagnerově smrti byl zproštěn vojenské služby a od srpna 1917 měl knihovnu na starosti.

- 102 A sice přinejmenším ve svém životopise, jehož kopie (respektive kopie jeho části) je uložena v archivu ČVUT ve sbírce biografických dokumentů: „Zavedl jsem již v r. 1914 stavění knih podle toho, jak přicházely, což u nás až do té doby nebylo běžné.“
- 103 Oba viz JÄHNL, *Vorschriften für die Technischen Hochschulen*, 1916, s. 351–356, 358–366. Podobnosti (někdy i do-slovné) nelze zapřít, ovšem týkájí se i pasáží, které byly do řádu pražské technické knihovny převzaty z jejího staršího knihovního řádu z roku 1870 (ten viz ČM 1856–1883, 27/15/4 [ka. 1058] Nr. 13784 ex 1877), takže inspirace mohla být vzájemná.
- 104 *Reč je o Instruction für die k. k. Universitäts- und Studienbibliotheken, provisorisch erlassen mit Stud. Hof-Comm.-Decrete vom 23. Juli 1825, Z. 2930*, otištěné např. v GRASSAUER, *Handbuch für Universitäts- und Studien-Bibliotheken*, 1899, s. 191–224. Dle § 124 pracovali v knihovnách kromě sluhů vedoucí, vědecký personál, a konečně „kancelářská individua neboli skriptoři, jimž přísluší zejména rozličné opisování, kteří by se ale měli připravit i na náročnější práce“. Rozdíl mezi vědeckým a kancelářským personálem se setřel kolem roku 1860. Tamtéž, s. 48.
- 105 Za jeden z příkladů lze patrně považovat osamocený devátý svazek časopisu *Der Bierbrauer*.
- 106 ČM 1901–1910, 27/16/25-d (ka. 7612) Nr. 90179 ex 1910, *Die Bibliothek der k. k. technischen Hochschulen... Vorschläge*, duben 1910.
- 107 JÄHNL, *Vorschriften für die Technischen Hochschulen*, 1916, s. 351–358, uvádí jako platné stále ty, na něž si Wukadinovič stěžoval. Doklady o tom, že by se o změně předpisů alespoň začalo jednat, nejsou k dispozici.

Závěr

Na základě Wukadinovičových zkušeností lze soudit, že práce vedoucího společné knihovny pražských vysokých škol technických byla pramálo vděčná. Vztahy mezi úředníky a uživateli knihovny zatěžovaly národnostní rozepře, fond byl nelogicky uspořádán a natěsnán v nevyhovujících prostorech, takže ani nebylo možné jej revidovat, a konečně tu byly dva profesorské sbory s odlišnými názory. Wukadinovič k těmto skutečnostem nebyl slepý, a přestože pozici vedoucího technické knihovny zastával jen provizorně, zasadil se o reformu celého systému – její realizace ale dlouho vázla na nedostatku peněz, a tak Wukadinovič mohl před svým odchodem do Krakova přikročit jen k částečným opatřením. Jak konkrétně by se jeho reforma bývala podepsala na dalším vývoji knihovny, kdyby dostal příležitost ji provést v celé její šíři, dnes již nelze říci.

Prameny a Literatura

Archivní fondy

- Národní archiv
 - ↳ České místodržitelství Praha – všeobecné [ČM]
 - ↳ České místodržitelství Praha – prezídium [PM]
 - ↳ Ministerstvo kultu a vyučování Vídeň [MKV/R]
 - ↳ Stavovská zemská pokladna a účtárna Praha [SZPÚ]
 - ↳ Zemský výbor Praha [ZV]
- Archiv Národní knihovny
 - ↳ Veřejná a universitní knihovna Praha [VUK]
 - ↳ Výroční zprávy [VZ]
- Archiv Českého vysokého učení technického v Praze
 - ↳ Polytechnický ústav v Praze [PÚ]
 - ↳ Sběrka biografických dokumentů
- Archiv Univerzity Karlovy
 - ↳ Filozofická fakulta Německé univerzity [FF NU]
- Österreichisches Staatsarchiv – Allgemeines Verwaltungsarchiv
 - ↳ Unterrichtsministerium [UM]
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego
 - ↳ Akta Senatu Akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego [S II]

Dobový tisk

Bohemia

Národní Listy

Prager Tagblatt

Vydané prameny a literatura

DERFL, Antonín a VEJSOVÁ, Anna. *Knihovna vysokých škol technických. Ústřední technická knihovna ČSR v minulosti a dnes*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959.

GRAESEL, Arnim. *Handbuch der Bibliothekslehre. Zweite, voellig umgearbeitete Auflage der „Grundzuege der Bibliothekslehre, Neubearbeitung von Dr. Jul. Petzholdts Katechismus der Bibliothekslehre“*. Leipzig: J. J. Weber, 1902.

GRASSAUER, Ferdinand. *Handbuch für Unviersitäts- und Studien-Bibliotheken sowie für Volks-, Mittelschul- und Bezirks-Lehrerbibliotheken Österreichs*. Neue Ausgabe. Wien: Karl Graeser 1899.

JÄHNL, Wilhelm (ed.). *Vorschriften für die Technischen Hochschulen Österreichs*. Wien: K. k. Schulbücher-Verlag 1916.

JÍLEK, František a LOMIČ, Václav. *Dějiny Českého vysokého učení technického v Praze. Díl 1, svazek 1*. Praha: České vysoké učení technické, 1973.

Katalog knihovny c. k. vysokých škol technických v Praze. Rokem 1893 zakončen. Praha: 1898.

KŁAŃSKA, Maria. Spiridion Wukadinovič (1870–1938). In: MICHALIK, Jan a WALECKI, Wacław (ed). *Złota księga Wydziału Filologicznego*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2000, s. 215–222. ISBN 978-83-7188-298-2.

KUKULA, Richard. *Erinnerungen eines Bibliothekars*. Weimar: Straubing & Müller 1925.

LOMIČ, Václav a HORSKÁ, Pavla. *Dějiny Českého vysokého učení technického v Praze. Díl 1, svazek 2*. Praha: České vysoké učení technické, 1979.

OKEY, Robin. *The Habsburg Monarchy. From Enlightenment to Eclipse*. New York: St. Martin's Press 2001. ISBN 0–312–23375–2.

ONDRÁŠKOVÁ, Květa. Vývoj knihoven na ČVUT v Praze v 19. století. In: *Sto let české vysoké školy technické v Praze (1869–1969)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969, s. 53–73.

PUDŁOCKI, Tomasz. English and German studies at the Jagiellonian University between the two World Wars: the ideal of a scholar and challenges of reality. Online. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne*. 2018, vol 145, no. 2. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.4467/20844069PH.18.016.7818>. [cit. 2024-01-04].

SCHENK, Elisabeth M. Die technische Hochschule in Prag und ihre Bibliothek 1718–1945. *Bibliothek und Wissenschaft*. 1977, roč. 11, s. 1–71. ISSN 00678236.

SOŠKOVÁ, Eva. Státní technická knihovna – vznik a vývoj v letech 1718–1945. *Národní knihovna – Knihovnická revue*. 2004, roč. 15, číslo 2, s. 61–74. ISSN 1214-0678.

KALECKÁ, Karolína. Spiridion Wukadinovič. Germanista vedoucím technické knihovny. Knihovna: knihovnická revue. 2024, roč. 35, č. 1, s. 5-21. ISSN 1801-3252.